

Андрій Сергійович СКРИЛЬНИК

к.е.н., доцент, Національний університет "Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9622-4217>

e-mail: skrylnikas@gmail.com

Олена Олександрівна СКРИЛЬНИК

к.ю.н., доцент, Національний університет "Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9740-3540>

e-mail: elenaskrylnyk@gmail.com

ІНКЛЮЗИВНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ СТВОРЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ З УРАХУВАННЯМ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

У статті досліджено сучасні механізми формування інклюзивного підприємництва як інструменту соціальної та економічної інтеграції вразливих груп населення. Проаналізовано законодавчі, інституційні та фінансові механізми підтримки інклюзивних ініціатив у підприємстві в Україні, а також здійснено порівняльний огляд досвіду таких країн, як Канада, Велика Британія та Німеччина. Особливу увагу приділено ролі інклюзивного підприємництва у забезпеченні сталого розвитку й сприянні зайнятості осіб з інвалідністю, жінок, ветеранів та інших соціально вразливих категорій. Визначено ключові бар'єри на шляху реалізації інклюзивного підприємництва в Україні та запропоновано рекомендації із вдосконалення національної політики у цьому напрямі з урахуванням кращих міжнародних практик.

Ключові слова: інклюзивне підприємництво, законодавство, сталий розвиток, підприємництво, вразливі групи, державна підтримка, міжнародний досвід

ВСТУП

В Україні питання інклюзивного підприємництва набуває особливої актуальності у зв'язку з війною, економічною кризою та соціальними трансформаціями, тож досвід окремих країн, які мають найкращі практики впровадження інклюзивного підприємництва, може бути корисно для розроблення ефективних механізмів підтримки інклюзивного бізнесу.

Інклюзивне підприємництво спрямоване на залучення в економічну діяльність груп, які традиційно стикаються з бар'єрами у зачаткуванні та веденні бізнесу. Це жінки, молодь, особи з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи (ВПО), ветерани війни та інші вразливі категорії населення. Його розвиток є ключовим інструментом боротьби з соціальною нерівністю та створення рівних економічних можливостей.

Інклюзивне підприємництво як рушій сталого розвитку відповідає Цілям сталого розвитку ООН, зокрема: Ціль 8 – Гідна праця та економічне зростання, Ціль 10 – Зменшення нерівності, Ціль 5 – Гендерна рівність. Саме країни з розвинутими механізмами інклюзивного підприємництва демонструють вищий рівень соціальної згуртованості, економічної стабільності та конкурентоспроможності.

Останні дослідження та публікації свідчать про зростаючий інтерес до соціального підприємництва в Україні. Це явище набуває популярності як ефективний інструмент вирішення соціальних та економічних проблем, особливо в умовах сучасних викликів.

Проблеми розвитку малого та середнього підприємства в Україні є об'єктом дослідження багатьох вчених-економістів, зокрема таких як З.С. Варналій, І.В. Бураковський, О.В. Маноїленко, Д.Г. Лук'яненко та ін. дослідників. Стан та проблеми розвитку підприємств в період військового стану та повоєнного відновлення досліджено у роботах О.В. Собкевич, В.А. Самофатова, І. Гонтарєвої, М.Г. Ткалич, А.Ю. Жураковська та ін.

Серед українських науковців, які досліджують питання соціального підприємництва, варто виокремити праці М. Наумової, З. Галушки, О. Кіреєвої, В. Удодової, В. Шаповал, А. Андрущенко, Й. Рябця та Й. Салія.

Ці дослідження підкреслюють важливість комплексного підходу до розвитку інклюзивного, соціального підприємництва, враховуючи потреби та можливості, які можуть з'явитися у цій сфері в Україні.

МЕТА статті – проаналізувати сучасні виклики та перспективи розвитку інклюзивного підприємництва в Україні з урахуванням кращих міжнародних практик, визначити ефективні механізми підтримки соціально вразливих груп населення через підприємницьку діяльність, а також сформулювати пропозиції з адаптації світового досвіду до українського контексту для створення сприятливого інституційного та нормативного середовища для розвитку інклюзивної економіки.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методи аналізу і синтезу застосовано для вивчення законодавчих актів України, що регламентують розвиток інклюзивного підприємництва. Системний підхід – для комплексного розгляду інклюзивного підприємництва як взаємопов'язаного елементу соціальної, економічної та правової систем. Порівняльно-правовий метод – для зіставлення досвіду впровадження інклюзивних практик у різних країнах світу (зокрема Канади, Великої Британії, Німеччини) з українською практикою. Результати дослідження сформовано на основі застосування методу індукції та дедукції у формулюванні узагальнень, висновків та рекомендацій.

РЕЗУЛЬТАТИ

Уряд України приділяє увагу розвитку соціального підприємництва. Зокрема, затверджена стратегія розвитку малого та середнього бізнесу на 2024–2027 рр. визнає соціальне підприємництво як важливий компонент відповідального та інклюзивного підприємництва. Зокрема,

операційна ціль 3.2. визначає відповідальне та інклюзивне підприємництво, яка містить в собі акцент на підтримку соціального підприємництва, метою якого є вирішення соціальних проблем через прийняття інноваційних рішень, часто шляхом створення нових видів послуг, товарів, процесів або навіть ринків [1].

Але в Україні досі немає законодавчої бази, яка б чітко регулювала діяльність соціального підприємництва. У чинних нормативно-правових актах немає офіційно закріплених визначень таких понять, як «соціальне підприємство», «соціальне підприємство» чи «підприємство як соціальний інструмент». Відповідно не встановлено жодних критеріїв або вимог, які б регламентували соціальне підприємство як окрему правову категорію.

Отже, в українському законодавстві соціальне підприємство поки що не має офіційного статусу. Водночас в умовах збройної агресії росії та в період після завершення воєнного стану особливо важливо приділяти увагу вирішенню соціальних проблем і підтримці соціальних інновацій. Тому чинна нормативно-правова база потребує подальшого вдосконалення для забезпечення ефективного розвитку та діяльності соціальних підприємств та підприємництва.

Інклюзивне підприємництво базується на концепції рівних можливостей, соціальної відповідальності та економічної стійкості. Його особливості:

- підтримка вразливих груп з недостатнім доступом до ресурсів;
- соціальна орієнтація бізнесу;
- поєднання економічної ефективності та соціального впливу.

Аналізуючи доступні джерела та тенденції, можна зробити такі акценти:

– *Офіційне визнання.* 2 вересня 2024 р. уряд України затвердив нову стратегію розвитку малого та середнього бізнесу на 2024–2027 рр., в якій соціальне підприємництво визнано як операційну ціль відповідального та інклюзивного підприємництва [1]. Це створює передумови для подальших законодавчих ініціатив у цій сфері.

– *Підтримка стартапів.* Платформа соціальних змін в Україні надала повний спектр послуг для ефективною реалізації стратегій соціальних підприємців, підтримавши понад 600 стартапів.

– *Глобальні тенденції.* Згідно з опитуванням, проведеним у 2024 р. серед понад 20 000 споживачів у 31 країні, понад 80% респондентів готові платити більше за товари, вироблені з урахуванням принципів сталого розвитку. В середньому споживачі готові витратити на 9,7 % більше на такі продукти, навіть незважаючи на інфляційні та економічні виклики.

Проаналізуємо досвід соціального підприємництва окремих країн, особливості, моделі та механізми підтримки для вдосконалення механізмів формування інклюзивного підприємництва в Україні.

Канада вважається однією з провідних країн світу у сфері соціального підприємництва – діяльності, що поєднує бізнесові підходи з вирішенням соціально важливих проблем. Основна мета такого підприємництва – не лише прибуток, а соціальний вплив, наприклад: створення робочих місць для вразливих груп, екологічна сталість, підтримка громад (табл. 1).

Ключові особливості канадського підходу [3]:

- *Децентралізація.* Соціальне підприємництво ак-

тивно розвивається як на федеральному, так і на рівні провінцій та муніципалітетів.

– *Широкое розуміння терміну «соціальне підприємство».* До нього включають не лише компанії з соціальною місією, а й кооперативи, неприбуткові організації з підприємницькою діяльністю, інклюзивні стартапи тощо.

– *Фокус на громаду (community-based model).* Соціальні підприємства тісно пов'язані з локальними потребами – у сфері зайнятості, інклюзії, культури, освіти, захисту довкілля.

Механізмами підтримки в цій державі є урядові програми, зокрема Women Entrepreneurship Strategy (WES) – підтримка жінок у бізнесі, зокрема у соціальному підприємстві, Investment Readiness Program (IRP) – надає гранти до \$100,000 для розвитку соціального бізнесу. Та Social Finance Fund (на етапі впровадження) – створення фонду в розмірі \$755 млн CAD для довгострокового інвестування у соціальні ініціативи; також це податкові стимули, це пільги для неприбуткових організацій, які ведуть бізнесову діяльність, підтримка інвесторів через соціальні облигації (Social Impact Bonds). Створені Соціальні інкубатори: Centre for Social Innovation (CSI, Toronto) – провідний простір для розвитку соціальних підприємств; MaRS Discovery District – технологічно-орієнтований центр інновацій, який підтримує й соціальні ініціативи. До того ж є громадські платформи: Puh Buy Social Canada – кампанія, яка сприяє закупівлі товарів і послуг у соціальних підприємств та Canadian Community Economic Development Network (CCEDNet) – національна мережа, що об'єднує підприємців, активістів і громади.

Звернемо увагу на досвід Німеччини – однієї з європейських лідерів у сфері соціального підприємництва, що поєднує ринкові механізми з соціальною відповідальністю. Особливо активно ця сфера розвивається у відповідь на виклики, пов'язані з міграцією, старінням населення, інклюзією осіб з інвалідністю та екологічними змінами.

Ключовими особливостями німецького підходу є сильний акцент на соціальну інтеграцію. Соціальні підприємства в Німеччині часто зосереджено на створенні робочих місць для вразливих груп – осіб з інвалідністю, біженців, молоді з обмеженими можливостями. Також це правова і фінансова інтеграція з державою, оскільки соціальні підприємства активно співпрацюють з муніципалітетами, отримують державні дотації та доступ до інфраструктури.

Особливістю є те, що велика частина соціального бізнесу має форму неприбуткових GmbH (gGmbH) або кооперативів. У табл. 2 подано основні моделі соціального підприємництва в Німеччині.

Механізмами підтримки в цій країні передусім є фінансування та гранти [4]:

– KfW Bankengruppe – державний банк розвитку, що надає кредити соціальним підприємцям на пільгових умовах;

– ESF+ (Європейський соціальний фонд) – фінансує інклюзивні ініціативи, спрямовані на працевлаштування та навчання;

– Startsocial – конкурсна програма підтримки соціальних стартапів через менторство та мікрогранти.

Важливу роль тут відіграють податкові пільги, а саме статус gGmbH передбачає звільнення від податку на при-

Таблиця 1 – Основні моделі соціальних підприємств у Канаді

Модель	Характеристика
Community Interest Company (CIC)	Гібридна форма бізнесу з обмеженим розподілом прибутку та звітуванням про соціальний вплив
Social Cooperatives	Об'єднання людей або груп для спільного розв'язання соціальних проблем
Non-profit with earned income	Некомерційна організація, яка веде підприємницьку діяльність для фінансування своєї місії
Social purpose business	Комерційна компанія, яка інтегрує соціальну мету в основну бізнес-модель

Таблиця 2 – Основні моделі соціального підприємництва в Німеччині

Модель	Характеристика
gGmbH (gemeinnützige GmbH)	Некомерційна форма ТОВ із обмеженим прибутком, спрямованим на соціальні цілі
Sozialbetriebe (соціальні підприємства)	Підприємства, що працевлаштовують осіб з інвалідністю (як мінімум 30% штату)
Werkstätten für behinderte Menschen (WfbM)	Майстерні для людей з інвалідністю, з державною підтримкою
Integrationsfirmen (інтеграційні компанії)	Бізнеси, які інтегрують у колективи працівників із ментальними чи фізичними порушеннями

буток, а також інші пільги (наприклад, зменшене ПДВ), також інвестори в соціальні ініціативи також можуть отримувати пільгові умови.

Інфраструктурна підтримка полягає в наявності інкубаторів для соціальних підприємств, що надають менторство, простір і консультації (Social Impact Labs (Берлін, Лейпциг, Гамбург)), та мережі соціальних підприємств, що лобіює інтереси сектора на національному рівні SEND e.V. (Social Entrepreneurship Netzwerk Deutschland)

Цікавим є також досвід Великої Британії, яка займає провідні позиції у сфері соціального підприємництва в Європі. Тут створено ефективну екосистему, де поєднано урядову підтримку, спеціальне законодавство, податкові стимули та активну роль громадянського суспільства [5]. У Великій Британії впроваджено спеціальний різновид соціального підприємництва – компанії, що працюють в інтересах громад. Велика Британія вважається європейським лідером в цій сфері [7] (табл. 3).

Сьогодні у Великій Британії діє понад 100 000 соціальних підприємств, які щороку генерують мільярди фунтів стерлінгів та надають роботу сотням тисяч людей, зокрема представникам вразливих груп.

Механізми підтримки – це також передусім фінан-

сування та інвестиції, які здійснюються через національний інвестфонд, який фінансує соціальні підприємства через соціальні інвестфонди (Big Society Capital), наявну програму доступного фінансування для малих підприємств із соціальною місією (Access – The Foundation for Social Investment) та підтримка соціальних підприємств через гранти, наставництво та навчання.

Наявні податкові пільги для інвесторів, які фінансують соціальні підприємства (Social Investment Tax Relief (SITR)), а організації CIC та CIO можуть мати податкові пільги, зокрема звільнення від податку на прибуток (якщо реінвестується у соціальні цілі).

Інфраструктурна підтримка здійснюється через School for Social Entrepreneurs (SSE) – національну мережу освітніх програм для соціальних підприємств, Social Enterprise UK (SEUK) – національну платформу для лобювання інтересів сектору, дослідження, аналітики та співпраці та регіональні програми розвитку бізнесу, включно з соціальним підприємництвом [5].

Ключовими особливостями британського підходу є наявність окремої організаційно-правової форми – Community Interest Company (CIC). Це унікальна британська модель, яка формально визначає соціальну спрямова-

Таблиця 3 – Основні моделі соціального підприємництва у Великій Британії

Модель	Характеристика
Community Interest Company (CIC)	Компанія, що працює в інтересах громади. Має обмеження на розподіл прибутку, регулюється окремим державним органом.
Charitable Incorporated Organisation (CIO)	Благодійна організація з правосуб'єктністю. Має спрощену звітність та податкові пільги.
Co-operative and Mutual Enterprises	Бізнеси, що належать працівникам або споживачам, діють за принципами самоврядування.
Development Trusts	Неприбуткові організації, що володіють активами громади та інвестують у місцевий розвиток.
Social Firms	Підприємства, що створюють робочі місця для людей з бар'єрами до працевлаштування (інвалідність, психічні розлади тощо).

ність бізнесу. Також це потужна державна підтримка через гранти, кредити, пільги та інвестиційні програми уряд підтримує соціальні підприємства на різних етапах розвитку. До того ж соціальні підприємства у Великій Британії мають чітку звітність стосовно своєї користі для громади.

ВИСНОВКИ

Розвиток інклюзивного підприємництва в Україні гальмується низкою системних проблем. Українське законодавство не містить чіткого терміну «інклюзивне підприємництво», що ускладнює розробку цільових політик та програм. Відсутність диференціації інклюзивних підприємств від звичайного малого/середнього бізнесу має наслідок відсутності механізмів пріоритетного фінансування, податкових пільг чи участі у держзакупівлях. До того ж банки неохоче кредитують вразливі групи через низький фінансовий рейтинг та відсутність застави, державні грантові програми часто мають складну процедуру подання або не адаптовані для людей з особливими потребами. А низький рівень цифрової та підприємницької грамотності серед вразливих груп породжує обмежений доступ до освіти, тренінгів, онлайн-курсів, особливо в сільській місцевості чи прифронтових зонах, освітні програми зачасти не враховують потреби людей з інвалідністю (формат, мова, доступність), і як наслідок: люди мають бажання працювати або створити бізнес, але не знають, з чого почати і як отримати підтримку [6].

Враховуючи окреслені проблеми та проаналізовані моделі розвитку інклюзивного підприємництва в різних державах, можемо визначити основні аспекти ефективного впровадження інклюзивного підприємництва в Україні.

1. Визначити та закріпити правовий статус соціального підприємства (Приклад Британії: Community Interest Company (CIC)). Що можливо шляхом прийняття окремого закону або чітко прописати статус соціального підприємства в діючому законодавстві. Важливо запровадити реєстр соціальних підприємств з офіційними критеріями: соціальна мета, обмеження на розподіл прибутку, звітування про соціальний ефект.

2. Розвивати систему фінансової підтримки та соці-

ального інвестування на основі новоствореного державного або змішаного фонду соціального інвестування, запровадження податкових пільг для інвесторів, які підтримують соціальні підприємства, надати мікрогрантів для початку діяльності (особливо для ветеранів, ВПО, молоді).

Усі три країни, досвід яких досліджено, мають акселератори, школи соціального підприємництва та мережі менторів. Отже, наша рекомендація полягає у створенні регіональних центрів підтримки соціального підприємництва. Інтеграція модулів з соціального підприємництва у програми вишів та профтехосвіти; проведення конкурсів, акселераційних програм, бізнес-шкіл з фокусом на соціальне значення.

Важливим аспектом є розвиток партнерства з місцевими громадами та органами влади: так у Німеччині та Британії муніципалітети активно співпрацюють із соціальними підприємцями, і соціальні підприємства виконують частину соціальних послуг, створюють робочі місця, розвивають локальну економіку. Тому рекомендація для України полягатиме в наданні їм пріоритету у державних та муніципальних закупівлях (як у моделі "Buy Social Canada") та розробленні місцевих стратегій підтримки на рівні громад.

Розвиток інклюзивного підприємництва в Україні стримується нормативною неврегульованістю, інституційною слабкістю, фінансовими обмеженнями та бар'єрами доступу до знань і ринків. Водночас потенціал надзвичайно високий: в Україні сотні тисяч людей з бойовим досвідом, обмеженими можливостями або соціальною вразливістю, які здатні реалізовувати підприємницькі ініціативи – за умови цілеспрямованої підтримки.

Інклюзивне підприємництво може бути ефективним інструментом вирішення соціальних та економічних проблем в період війни та допоможе забезпечити стабільність економіки та соціального розвитку країни. Україна має потенціал для його розширення, орієнтуючись на досвід Канади, Німеччини та Великої Британії. А впровадження комплексної державної політики, фінансових механізмів та освітніх програм сприятиме створенню сприятливих умов для інклюзивного бізнесу.

Список використаних джерел

1. Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 р. № 821-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#n14>
2. Consumers willing to pay 9.7% sustainability premium, even as cost-of-living and inflationary concerns weigh: PwC 2024 Voice of the Consumer Survey.release 15, 2024. URL: https://www.pwc.com/gx/en/news-room/press-releases/2024/pwc-2024-voice-of-consumer-survey.html?utm_source=chatgpt.com
3. McMurtry J.J., Brouard F., Elson P., Hall P., Lionais D., Vieta M. Social Enterprise in Canada: Context, Models and Institutions, ICSEM Working Papers, No. 04, 2015. URL: <https://www.researchgate.net/publication/279199611>
4. Social Entrepreneurship Monitor Deutschland 2022/2023. Berlin: URL: <https://www.send-ev.de>
5. Social Enterprise UK. State of Social Enterprise Report 2021. London, 2021. URL: <https://www.socialenterprise.org.uk>
6. Завадських Г.М., Тебенко В.М. Практичні аспекти становлення соціального підприємництва в Україні. *Бізнес Інформ*. 2020. № 11. С. 177-184.
7. Красота О.В., Андреева В.А. Соціальне підприємництво як інструмент соціальної інклюзії в умовах економічної невизначеності: колективна монографія. Київ, 2021. 347 с. URL: <https://doi.org/10.31732/EU-CER-13>

References

1. Strategy for the recovery, sustainable development and digital transformation of small and medium-sized businesses for the period until 2027: Approved by the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 30, 2024 No. 821-p URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#n14> [in Ukrainian].
2. Consumers willing to pay 9.7% sustainability premium, even as cost-of-living and inflationary concerns weigh: PwC 2024 Voice of the Consumer Survey.release 15, 2024. URL: https://www.pwc.com/gx/en/news-room/press-releases/2024/pwc-2024-voice-of-consumer-survey.html?utm_source=chatgpt.com

of-consumer-survey.html?utm_source=chatgpt.com

3. McMurtry J.J., Brouard F., Elson P., Hall P., Lionais D., Vieta M. Social Enterprise in Canada: Context, Models and Institutions, ICSEM Working Papers, No. 04, 2015. URL: <https://www.researchgate.net/publication/279199611>

4. Social Entrepreneurship Monitor Deutschland 2022/2023. Berlin: URL: <https://www.send-ev.de>

5. Social Enterprise UK. State of Social Enterprise Report 2021. London, 2021. URL: <https://www.socialenterprise.org.uk>

6. Zavadskykh H.M., Tebenko V.M. Practical aspects of the formation of social entrepreneurship in Ukraine. *Business Inform.* 2020. No. 11. pp. 177-184. [in Ukrainian].

7. Krasota O.V., Andrieieva V.A. Social entrepreneurship as a tool of social inclusion in conditions of economic uncertainty: collective monograph. Kyiv, 2021. 347 p. URL: <https://doi.org/10.31732/EU-CER-13> [in Ukrainian].

Andrii SKRYLNYK

PhD in Economics, Associate Professor, National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9622-4217>

e-mail: skrylnikas@gmail.com

Olena SKRYLNYK

PhD in Legal Sciences, Associate Professor, National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9740-3540>

e-mail: elenaskrylnyk@gmail.com

INCLUSIVE ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE: CHALLENGES OF CREATION AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT TAKING INTO ACCOUNT INTERNATIONAL EXPERIENCE

The paper examines modern mechanisms for the formation of inclusive entrepreneurship as a tool for the socio-economic integration of vulnerable groups of the population. The mechanisms for supporting inclusive initiatives in entrepreneurship in Ukraine are analyzed, and a comparative review of the experience of countries such as Canada, the United Kingdom and Germany is conducted. Inclusive entrepreneurship is considered not only as a social phenomenon, but also as an economic strategy capable of ensuring sustainable development and innovation in the business environment. The legislative, institutional, educational and financial mechanisms for supporting inclusive initiatives in Ukraine are analyzed, including microcredit programs, tax breaks and state grant programs. Special attention is paid to the role of inclusive entrepreneurship in ensuring sustainable development, reducing social inequality and promoting employment of persons with disabilities, women, veterans and other socially vulnerable categories. The emphasis is on institutions supporting social entrepreneurship, in particular accelerators of social initiatives, specialized educational institutions (schools of social entrepreneurship), business incubators, as well as developed networks of mentors and experts who provide social entrepreneurs with knowledge, consultations, practical support and guidance at all stages of implementing business ideas. The main obstacles to the implementation of inclusive entrepreneurship in Ukraine are identified: legal uncertainty, insufficient access to financing, lack of mentoring programs, stereotypes in society. The problems are outlined and models of inclusive entrepreneurship development in different countries are analyzed, which made it possible to determine the main aspects of the effective implementation of inclusive entrepreneurship in Ukraine. Comprehensive recommendations are proposed for improving state policy in this area, expanding partnerships between state institutions, public organizations and the private sector, as well as implementing a national strategy for the development of inclusive entrepreneurship, taking into account best international practices.

Keywords: *inclusive entrepreneurship, legislation, sustainable development, entrepreneurship, vulnerable groups, state support, international experience*